

A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre

The criminal law and immigration law rules for detained persons, with particular regard to defendants with third-country citizenship

Herke Csongor

Prof. Dr., tanszékvezető, egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
herke.csongor@ajk.pte.hu

Absztrakt

Cél: Mivel a letartóztatásra (és annak foganatosítására, valamint megszüntetésére) irányadó sajátos rendelkezések hiányoznak, a büntető eljárásjogi és az idegenrendészeti szabályok összhangja sok esetben nem állapítható meg. Ez különösen igaz a harmadik országbeli állampolgárságú terheltek vonatkozásában. A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a jelenlegi jogi szabályozás mennyiben felel meg az európai standardoknak, és mennyire ad választ egy gyakorlati jogeset alapján felmerült kérdésekre.

Módszertan: A tanulmány egy jogeset bemutatásán keresztül vizsgálja a büntető és idegenrendészeti eljárás gyakorlati problémáit. A jogeset bemutatását követően az európai uniós jogszabályokban megfogalmazott irányelveket tekintti át, majd ezekből von le következtetéseket, elsősorban (a téma jellege miatt) a hazai szakirodalmi álláspontok összevetésével.

Megállapítások: A kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy a jelenlegi hazai szabályozás mellett bizonyos kérdések nem megoldhatók, mert vagy a büntetőeljárás-jogi szabályokba (vagy éppen az Alaptörvénybe) ütköznek, vagy nem felelnek meg az idegenrendészeti jogszabályok rendelkezéseinek.

Érték: A tanulmány de lege ferenda választ kíván adni számos felmerülő kérdésre, többek között arra, hogy hogyan lehetne megoldani a megfelelő kommunikációt a büntetőeljárás és idegenrendészeti szervek között, és adott esetben

az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez vagy a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek élvez-e primátust.

Kulcsszavak: letartóztatás, idegenrendészeti eljárás, kiutasítás, állam büntetőjogi igénye

Abstract

Aim: Since there are no specific provisions on governing detention (and its execution and termination), the consistency of criminal procedure law and immigration law rules cannot be established in many cases. This is especially true for third-country nationals. The aim of the study is to examine the extent to which the current legal regulation complies with European standards and to what extent it answers the questions raised based on a practical legal case.

Methodology: The study examines the practical problems of criminal and immigration law enforcement procedures through the presentation of a legal case. After the presentation of the legal case, it reviews the directives formulated in the European Union legislation, and then draws conclusions from them, mainly (due to the nature of the topic) by comparing the positions of the Hungarian literature.

Findings: As a result of the research, it can be concluded that certain issues cannot be resolved under the current domestic regulations, because they either conflict with the rules of criminal procedure (or the Fundamental Law) or do not comply with the provisions of the immigration law.

Value: The study *de lege ferenda* intends to provide answers to a number of questions that arise, including how to resolve the appropriate communication between the criminal procedural and immigration enforcement agencies, and whether the state's interest in enforcing the criminal law claim or fulfilling the deportation obligation enjoys primacy.

Keywords: detention, immigration police procedure, expulsion, criminal presumption of innocence

A letartóztatásra (és annak foganatosítására, valamint megszüntetésére) vonatkozó alapvető szabályokat a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.), valamint a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban: Bv. tv.) tartalmazza.¹ Ezen jogszabályok azonban (nemzetközi

1 A tanulmány a Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozata és az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság közös pályázatának támogatásával készült.

összehasonlításban igencsak kifogásolható módon) nem tartalmaznak megfelelő külön szabályokat a külföldiekre (mind a letartóztatás elrendelésekor, mind annak megszüntetésekor irányadó sajátos rendelkezések hiányoznak, a büntető eljárásjogi és az idegenrendészeti szabályok összhangja sok esetben nem állapítható meg). Ez különösen igaz a harmadik országbeli állampolgárságú terheltek vonatkozásában. Hautzinger szerint az idegenrendészeti eljárás alapvető fogalmi ismérve, hogy az kizárólag nem magyar honosságúakkal szemben indítható és csak jogszabályellenes beutazás vagy tartózkodás esetén (Hautzinger, 2014). Tehát az idegenrendészeti eljárást a beutazási és/vagy tartózkodási feltételek megszegése alapozza meg (Kakócz, 2019). Az idegenrendészeti eljárás vonatkozásában a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény (továbbiakban: Szmvtv.), illetve a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény (továbbiakban: Harmtv.), valamint ezek végrehajtási rendeletei² a legfontosabb jogforrások.

A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a jelenlegi jogi szabályozás mennyiben felel meg az európai standardoknak, és mennyire ad választ egy gyakorlati jogeset alapján felmerült kérdésekre.

A jogeset büntetőeljárás szaksza

2020. június 18-án 16 óra 30 perckor az 5708. számú út II. vasúti átjárójánál (Nagyharsány környékén) intézkedés alá vonták P. V. ukrán állampolgárt (a továbbiakban: terhelt). A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) 29. § (1) bekezdése alapján igazoltatták, a (6) bekezdés alapján átvizsgálták, majd a 33. § (1) bekezdésének a) pontja alapján elfogták mint szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt. A jelentést tevő járőr azt állította, hogy az intézkedés során a terhelt a feltett kérdésekre elmondta, hogy azzal a céllal érkezett a területre, hogy illegális bevándorlókat vegyen fel és szállítson tovább (ez később egyáltalán nem nyert igazolást). Ezt követően 18 óra 40 perckor, az igazoltatás helyétől kb. 200 méterre egy bokros területen hét fő illegális bevándorlót találtak.

Terhelt ezt követően elfogásra, majd előállításra került Beremend Rendőrőrsre, majd átadták a Baranya Megyei Bűnügyi Kűsz szolgálatnak, ahol 2020. június 18-án 22 óra 14 perc és 2020. június 19-én 00 óra 15 perc között kihallgatták.

2 Az Szmvtv. végrehajtására kiadott 113/2007. (V. 24.) Korm. rendeletet és a Harmtv. végrehajtására kiadott 114/2007. (V. 24.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: Korm. rendelet).

A terhelt a Be. 372. § (1) bekezdése alapján a gyanúsítás ellen panaszt tett azzal, hogy nem követett el semmilyen bűncselekményt, majd ezt követően részletes vallomást tett. Ennek során elmondta, hogy semmilyen embercsempésztést nem követett el.

2020. június 19-én 00 óra 55 perckor a terheltet őrizetbe vették arra hivatkozással, hogy megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy több személynek kívánt segítséget nyújtani az államhatár átlépésével Magyarországon áthaladással annak érdekében, hogy őket illegálisan az Európai Unió más tagállamába juttassa. A terhelttel szemben a nyomozó hatóság szerint a megalapozott gyanú fennállt, ezenkívül fennállt szökésének, elrejtőzésének, a bizonyítékok elrejtésének a veszélye is, és ezzel a letartóztatás általános és különös feltételei is fennálltak. „A kihallgatást követően” a nyomozó hatóság előterjesztést tett a terhelt letartóztatására.³ Az előterjesztés alapján a Siklói Járási Ügyészség B.415/2020/3. szám alatt indítványozta a terhelt letartóztatásának elrendelését, és pedig a Be. 276. § (2) bekezdés a) pont ab) alpont, b) pont bb) alpont és c) pont cb) alpontjában foglalt okokból.

A Pécsi Járásbíróság Nyomozási-Szabálysértési Csoport 2.Bny.322/2020/4/I. számú végzésével egy hónapra elrendelte a terhelt letartóztatását. Az indokolás szerint az eljárásnak a letartóztatásról való döntési stádiumában a bíróság a letartóztatással elérni kívánt célokat enyhébb kényszerintézkedés elrendelésével nem látta biztosítottak. Sem az elsőfokú, sem a másodfokú bíróság ezt követően az egész nyomozás során nem érezte, hogy „abba a helyzetbe került volna”, hogy enyhébb kényszerintézkedés tárgyában döntést hozhasson. És noha nem vitatható, hogy a bizonyítékokat a nyomozati szakban a bíróság nem látja át teljes mértékben (ugyanakkor a gyanú megalapozottsága vonatkozásában igenis mérlegelnie kell) (Herke, 2022), az ügyészi indítványban szereplő tényállás alapján a bíróságnak vizsgálnia kellett volna a bűncselekmény minőségét. Ezt azonban mind a letartóztatást elrendelő, mind az azt többször is meghosszabbító (illetve az ezen végzéseket formális indokok alapján helybenhagyó) bíróságok egészen a tárgyalás előkészítéséig elmulasztották.

Így ment ez egészen addig, amíg a Siklói Járási Ügyészség be nem nyújtotta a B.415/2020/368. sz. vádiratát. A vádirat rögzítette, hogy a terhelt kifejezetten azzal a céllal érkezett a feltalálási helyére, hogy hat szír és egy iraki állampolgár határsértő menekültet Ausztriába szállítson. A terhelt a vád szerint tisztában volt azzal, hogy a gépkocsijával felvenni és továbbszállítani szándékozott

3 A „kihallgatást követően” kifejezést azért kell idézőjelbe tenni, mert a nyomozati iratokból kiderül, hogy az előterjesztést a nyomozó hatóság már 2020. június 18-án megtette, holott a fenti adatokból láthatóan a terhelt kihallgatását csak 2020. június 19-én fejezték be.

személyek jogszerűtlenül lépték át a magyar államhatárt, és a magyar államhatárnak a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő ismételt átlépésével kívánnak eljutni Nyugat-Európába. Igaz ugyan, hogy egyetlen egy bizonyíték sem volt az iratok között, hogy a terhelt menekülteket akart volna szállítani, különösen nem arra, hogy a terhelt az általa vezetett személygépkocsival részt kívánt volna venni a határsértő személyek továbbszállításában, ekként az államhatárnak a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez több személynek kívánt segítséget nyújtani (még azt sem tudta, hogy a fenti személyek határsértők, hiszen semmilyen kapcsolatban nem állt velük), a vádirati tényállás ezeket a megállapításokat tartalmazta.

A Siklói Járásbíróság a 2021. október 14. napján megtartott tárgyalás előkészítése során észlelte ezeket az anomáliákat. Rögzítette, hogy az ügyészség minősítése (kísérlet) semmiképpen nem állhat meg a vádirati tényállás („több személynek kívánt segítséget nyújtani”) alapján. A Siklói Járásbíróság 1.B.98/2021/2. számú végzésében rögzítette, hogy a tárgyalás előkészítése során a rendelkezésre álló nyomozati iratok alapján megállapítható, hogy a terhelt terhére rótt bűncselekmény – a Kúria joggyakorlatára is figyelemmel – a Be. 495. § (1) bekezdés b) pontja alapján a vádtól eltérően, jóval enyhébben a Btk. 353. § (6) bekezdésében meghatározott embercsempészség előkészülete bűntettének minősülhet. A bíróság megállapította, hogy – mivel a Be. 298. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a letartóztatás legfeljebb egy évig tart, ha a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás – a magyarországi lakó- és tartózkodási hellyel és érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkező terhelt már 2020. június 21. napjától letartóztatásban van. Ennek megfelelően a bíróság a letartóztatást megszüntette. Később pedig a Siklói Járásbíróság a 2022. év február hónap 1. napján és március 24. napján megtartott nyilvános tárgyalás alapján 1.B.98/2021/36. számú ítéletével a terheltet fel is mentette.

Az idegenrendészeti eljárás

A Siklói Járásbíróság tehát 2021. október 14-én megszüntette a letartóztatást és még ezen a napon szabadították is a terheltet. Az igazi meglepetés azonban a terheltet ekkor érte. A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet kapujában ugyanis várták őt az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-Dunántúli Regionális Igazgatóság (Pécs) munkatársai, akik bevitték őt a hivatalba. A terhelt (aki ellen ekkor még folyt a büntetőeljárás, de a letartóztatását megszüntették) megtudta, hogy ezennel őt ki fogják utasítani Magyarország területéről.

A védőt kissé megkésve, de telefonon értesítették, aki a késői óra ellenére meg is jelent az eljárási cselekményen.⁴ Már lejárt a délutáni munkaidő, és hosszas tanakodás kezdődött, hogy mit tegyenek. A védőtől ugyanis értesültek arról, hogy ugyan a terheltet szabadlábra helyezték, de a büntetőeljárás még nem fejeződött be. Ekkor derült ki, hogy két, egymással szöges ellentétben álló jogszabályi rendelkezés ütközik egymással: egyrészt a büntetőeljárás törvény (és a bíróság rendelkezése) alapján a terheltnek meg kell jelennie az eljárási cselekményeken (tárgyalásokon), ami természetesen azt jelenti, hogy Magyarországon kell tartózkodnia. Ugyanakkor az idegenrendészeti szabályok előírják a terhelt kiutasítását, mivel a tartózkodási engedélye lejárt.

Utóbbival kapcsolatosan meg kell említeni, hogy (ahogyan korábban már utaltunk rá) a terhelt 2022. április 14. napjáig érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezett. Ugyanakkor a hatóság állítása szerint a tartózkodási engedéllyel kapcsolatos, számára 2020 nyarán megküldött dokumentumokat terhelt nem vette át, és ezért a tartózkodási engedélyét visszavonták (amit terhelt szintén nem vett át). Amikor ezt közölték, kiderült, hogy ezeket a dokumentumokat terhelt korábbi tartózkodási helyére küldték, holott a terhelt ekkor már régen letartóztatásban volt. A dokumentumokat meg sem kísérelték kézbesíteni a büntetés-végrehajtási intézetben, a terhelt pedig a korábbi tartózkodási helyén nem tudta átvenni azokat. Az idegenrendészeti hatóság széttárta a karját, mondván, hogy a terheltnek kellett volna jeleznie a hatóság felé, hogy ha esetleg neki iratokat akar megküldeni, akkor azt a büntetés-végrehajtási intézetbe küldjék, mert csak ott tudja átvenni. Az idegenrendészeti hatóság szerint ők semmilyen értesítést nem kaptak egyik, a büntetőeljárásban eljáró hatóság (nyomozó hatóság, ügyész, bíróság) részéről sem, az idegenrendészeti hatóság tehát nem tudhatta, hogy a terhelt fogva van.

Az éjszakába nyúló, állítólag a főigazgatósággal történő többszöri egyeztetés eredménye az lett, hogy a terheltet kiutasították Magyarország területéről azzal, hogy megfelelő időt adtak számára az önkéntes távozásra. Az idegenrendészeti hatóság tájékoztatta a terheltet, hogy lényegében csak annyit kell tennie, hogy elhagyja az országot, majd ezt követően (ha rendelkezik érvényes úti okmányokkal) vissza is jöhet. Éjjel fél kettőkor tehát a terhelt távozatott az idegenrendészeti osztálytól a másfél év alatt összegyűlt négy nagy csomagjával, és bízhatott benne, hogy (mivel ártatlannak vallotta magát) innentől minden jól megy. De nem így lett.

4 A védő időbeli értesítése az ombudsmani vizsgálat szerint levezethető a fegyveregyenlőség elvéből is (Pajcsicsné Cs., 2013).

Amikor a terhelt elhagyta Magyarországot, majd visszatért, ismét benyújtotta a tartózkodási engedély iránti kérelmét. Nagy meglepetésére az Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztály 106-2-31253/2021-T ügyszámú, 2022. január 11-én kelt határozatában a terhelt tartózkodási engedélyét elutasította és őt az Európai Unió tagállamainak területéről Ukrajna területére kitusította. Az önkéntes távozás határidejeként a határozat közlésétől számított legfeljebb harmincadik napot jelölték meg.

A határozat indokolása szerint a terhelt munkavállalás célú tartózkodási engedély iránti kérelmét a foglalkoztatója terjesztette elő az idegenrendészeti ügyindítási elektronikus felületen (Enter Hungary felület) keresztül. A kérelmet 2021. december 08. napján fogadta be az elbírálására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Északalföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztálya. A kérelmet a Harmtv. és az Szmtv., valamint azok végrehajtás rendelete alapján vizsgálták meg.

A hatóság szerint a nyilvántartásokban történt ellenőrzést követően megállapítást nyert, hogy a kérelmező elkövette a Btk. 353. § (1) bekezdésébe ütköző (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő egy rendbeli államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva elkövetett embercsempészés büntettét. A határozat kiemeli, hogy a magyar jogrendben a bűncselekmény társadalomra veszélyes cselekmény, ezért jelentőséggel bír a közbiztonságra, illetve a közrendre való veszélyesség megítélése szempontjából. Az elkövetett büntett alapján a kérelmező nem törekszik a szabályok betartására, így tartózkodása közbiztonsági kockázatot jelent. Hangsúlyozni kívánták továbbá, hogy „*kormányunk alapvető elvárása, hogy akik Magyarországon tartózkodnak, tartsák be a jogszabályokat, feleljenek meg a magatartási és együttélési elvárásoknak*”. A határozatot hozó álláspontja szerint a kérelmező vonatkozásában megállapítható, hogy tartózkodása veszélyes a közrendre, illetve közbiztonságra, amelynek kapcsán hangsúlyozza, hogy a jogszabály nem azt várja el, hogy biztosan prognosztizálható legyen egy újabb jövőbeli elkövetés, hanem csupán a veszély fennállást kívánja meg, amely az arra szakértelmekkel rendelkező szerv véleménye alapján megállapítható. Ugyanakkor a 2004/38/EK irányelv 27. cikkének (2) bekezdése szerint az adott ügyhöz nem tartozó, általános megfontolásokra nem lehet alapítani a közrend veszélyét, hanem

- meg kell felelni az arányosság elvének;
- a közrend veszélye csak az egyén személyes magatartásán alapulhat;
- korábbi büntetőítéleten egyáltalán nem alapulhat a közrend veszélye;
- valódi, közvetlen és kellően súlyos veszélynek kell fennállnia (Szép, 2021).

A hatóság tehát megállapította, hogy a terhelt elkövette az embercsempészés bűncselekményét, miközben még meg sem kezdődött az ügyben a (végül a terhelt

teljes felmentésével járó) bírósági eljárás. A nyomozás során mindvégig tapasztalt bűnösségi vélelemhez képest ez volt a legkirívóbb: miközben még a terhelt priuszából is egyértelműen megállapítható volt, hogy a terheltet még soha nem ítélték el semmilyen bűncselekmény miatt, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztályának igazgatója aláírásával ellátott határozat rögzítette, hogy a terheltet elítélték amiatt a cselekmény miatt, ami miatt még csak folyamatban volt az eljárás. Az idegenrendészeti hatóságnak ez az eljárása több szempontból is aggályos, mindenképpen felvetődik, hogy a hatóság vajon az uniós és a strasbourgi norma szerinti „kellő körültekintéssel” (due diligence) járt-e el (Kúria, 2013). Ugyanígy sérti a hatóságnak ez az eljárása az ENSZ Közgyűlés 1975. évi, a nem állampolgárságuk szerinti államban élő egyének emberi jogairól szóló nyilatkozatának 7. cikkét, amely az önkényesség ellen hat és a tisztességes eljárás minimumkövetelményeit fekteti le (Molnár, 2019). Az idegenrendészeti hatóság döntése tehát legalább két okból törvénytörő volt: egyrészt azt írták, hogy a terhelt elkövette a bűncselekményt, miközben amiatt még folyamatban volt a büntetőeljárás, másrészt az EU-s normák alapján korábbi elítélésre nem lehet alapítani a közrend veszélyét.

A Korm. rendelet 50. §-a, továbbá a Harmtv. 87/A. § (1)–(4) bekezdése alapján az idegenrendészeti hatóság szakhatósági állásfoglalás beszerzése céljából megkereste a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányságot (a továbbiakban: szakhatóság) azzal a kéréssel, hogy nyilatkozzon, hogy nevezett kérelmező magyarországi tartózkodását támogatja-e vagy sem. A megkeresett szakhatóság 2022. január 05. napján kelt állásfoglalásában foglaltak szerint nevezett ukrán állampolgár magyarországi tartózkodása veszélyeztette Magyarország közbiztonságát, közrendjét, ezért a tartózkodási engedély kiadásához nem járult hozzá.

A határozat indokolása hivatkozott a Kúria Kfv.III.37.159/2017/8. számú, 2017. 11. 28-án kelt ítéletére, amely szerint az ügy elbírálása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a rendőrhatalom tájékoztatás vagy szakvélemény formájában hozza az információt az idegenrendészeti hatóság tudomására, annak tartalma bír relevanciával, az abban foglaltaktól pedig az idegenrendészeti hatóság nem tekinthet el. Továbbá az idegenrendészeti hatóság az indokolás szerint a döntéshozatala során tekintettel volt arra, hogy a rendvédelmi szerv különleges szakértelemmel rendelkezik annak megítélésére, hogy a rendelkezésre álló információk alapján a külföldi valódi, közvetlen és súlyos veszélyt jelent Magyarország közrendjére és közbiztonságára, ezért a döntés meghozatala során hangsúlyosan értékelték a rendvédelmi szerv megküldött véleményét, és figyelemmel voltak arra, hogy az idegenrendészeti eljárás során nem merült

fel olyan adat, amellyel a rendvédelmi szerv álláspontja megkérdőjelezhető lett volna. „A közbiztonsági érdek érvényesítése az arra hatáskörrel rendelkező rendvédelmi szervek kiemelt alapfeladata, amelynek körében az elsődleges cél, hogy a nemzet nem fenyegetett, nem veszélyeztetett állapota folyamatosan fenntartható, a nemzet érdekeinek érvényesítése biztonságosan, külső és belső tényezőktől nem akadályozottan megvalósítható legyen” – fogalmaz a határozat. A fentiek alapján megállapították, hogy a terhelt tartózkodása veszélyt jelent a közrendre és a közbiztonságra.

A határozat ellen a terhelt fellebbezéssel élt. Ebben leírta, hogy őt soha nem ítélték el Magyarországon (és egyébként sehol sem), nem tudni, hogy az idegenrendészeti hatóság honnan szerezte ezt az információt. Utalt arra, hogy ahogyan a magyar állampolgárokat, a külföldi állampolgárokat is megilleti az ártatlanság véelme.⁵ A magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában a hátrányos megkülönböztetés tilalma az egész jogrendszert átható, alkotmányos alapelv (Haraszti, 2013). Ennek megfelelően az alkotmányos elvek állampolgárságtól függetlenül érvényesek mindenki vonatkozásában. Az Alaptörvénybe és a büntetőeljárás törvénybe is ütközik, hogy az idegenrendészeti hatóság a terhelttel kapcsolatban határozatában tényként megállapította, hogy bűncselekményt követett el, miközben erről még nem született bírói határozat. Ahogyan Bolla és Jáger is rámutat: a törvény előtt mindenki egyenlő, így az Alaptörvényben rögzített jogok (mint például az ártatlanság véelme) állampolgárságra tekintet nélkül mindenkit megilletnek (Bolla & Jáger, 2020). A Kúria szerint az idegenrendészeti eljárásban a tisztességes eljárás elve (aminek része egyébként az ártatlanság véelme is), a fegyveregyenlőség követelményének érvényesülése rendkívüli fontosságú a pártatlan és hatékony eljárás szempontjából (Kúria, 2013). Az ombudsmani gyakorlat ezt kiegészítette az élethez és emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő elbánás követelményével, a jogállamiság elvével kapcsolatos alaptételekkel, valamint az egyes alapjogi tesztekkel is. Ahogyan kiemelték: „A tisztességes eljárás olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megállapítani” (Pajcsicsné, 2013).

Rámutatott a terhelt arra a disszonáns helyzetre is, hogy ha az idegenrendészeti hatóság őt kiutasítja Magyarországról, akkor az a helyzet áll elő, hogy el kell hagynia az országot, és ezért nem fog tudni megjelenni a bírósági tárgyaláson, ahol ennek következtében elrendelnék a letartóztatását éppen azért, mert nem jelenik meg az eljárási cselekményen. Azaz miközben a bíróság arra

5 Ahogyan Hautzinger rámutat, a „külföldi” vagy „idegen” kifejezés a mai jogrendben már nem elégséges, hiszen egészen más szabályok vonatkoznak a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező (EU-állampolgár) személyre, mint például az ebbe a körbe nem sorolható, úgynevezett harmadik országbeliekre (Hautzinger, 2014).

kötelezte, hogy jelenjen meg előtte, az idegenrendészeti hatóság arra kötelezte, hogy hagyja el az országot. Tekintettel arra, hogy a büntetőbíróság idézésének mindenki köteles eleget tenni, az idegenrendészeti hatóság határozata jogszabálysértő, mert nem teszi lehetővé, hogy a terhelt eleget tegyen büntető eljárásbeli kötelezettségének. A terhelt ismételten rámutatott arra, hogy az idegenrendészeti hatóság csak akkor alkothat véleményt az ő büntetőjogi felelősségéről, ha azt már jogerős bírósági határozat megállapította. Ennek megfelelően a meghozott határozat jogszabálysértő, ezért a terhelt kérte annak megváltoztatását.

Az elsőfokon eljáró hatóság a jogorvoslat alapján 2022. január 31-én visszavonta a korábbi határozatot.

A terhelt ezt követően újabb tartózkodási engedély iránti kérelmet nyújtott be, amit az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztálya ismételten elutasított. Terhelt jogi képviselőjének kérdésére, miszerint miért került sor a terhelt kiutasítására, azt a választ adták, hogy ők egyik esetben sem utasították ki a terheltet, csak a tartózkodási engedélyt tagadták meg tőle (noha az érintett határozat rendelkezése egyértelműen így szól: „... *ukrán állampolgár tartózkodási engedély iránti kérelmét elutasítom, valamint az Európai Unió tagállamainak területéről Ukrajna területére kiutasítom*”).

A terheltnek a bíróság általi felmentését követően benyújtott tartózkodási engedély iránti kérelmet az alábbi indokokkal utasította el Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóság Engedélyügyi Osztálya. Immáron nem hivatkozhatott arra, hogy a terheltet elítélték. A határozat indokolása szerint az idegenrendészeti nyilvántartásokban történt ellenőrzést követően megállapítást nyert, hogy a kérelmező a Btk. 353. § (1) bekezdésébe ütköző (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő egy rendbeli államhatár átlépéséhez több személynek segítséget nyújtva elkövetett embercsempészség büntetvényének megalapozott gyanúja miatt büntetőeljárás hatálya alatt áll. Noha kérelmező meghatalmazott foglalkoztatója elektronikus úton benyújtotta a Siklósi Járásbíróság 2022. március 24. napján kelt I.B.98/2021/36. számú ítéletét, miszerint a terheltet az idegenrendészeti nyilvántartásokban szereplő eredeti vádtól eltérő, már enyhébben minősülő embercsempészség előkészületének büntette [Btk. 353. § (6) bekezdés] miatt emelt vád alól felmentették, az idegenrendészeti hatóság a Korm. rendelet 50. § (1) bekezdése és a Harmtv. 87/A. § (1) bekezdése alapján szakhatósági véleménykérés beszerzése céljából ismét megkereste a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányságot azzal a kéréssel, hogy nyilatkozzon, hogy nevezett kérelmező magyarországi tartózkodását támogatja-e vagy sem. A megkeresett szakhatóság 2022. március 31. napján kelt 16000/3635-2/2022. ált. számú véleményében foglaltak szerint

a nyilvántartásban szereplő adat [Btk. 353. § (1) bekezdésébe ütköző (2) bekezdés b) pontja szerint minősülő bűntett] alapján nevezett ukrán állampolgár magyarországi tartózkodása veszélyezteti Magyarország közbiztonságát, azonban a Siklósi Járásbíróság által hozott felmentő ítélet jogerőssé válása esetén véleményük szerint nevezett magyarországi tartózkodása már nem veszélyezteti Magyarország közbiztonságát, közrendjét. Magyarul, a szakhatóság szerint még felmentés esetén is érvényesül a bűnösség vétele, amíg a határozat nem emelkedik jogerőre, ami azért is érthetetlen, mert egy nem jogerősen, de felmentett személy esetén a „tényleges és kellően súlyos veszély” (Szép, 2021) – más megfogalmazásban „valódi, közvetlen és kellően súlyos veszély” (Tóth, 2013) – megállapíthatósága enyhén szólva is kétséges.

Az idegenrendészeti hatóság a biztonság kedvéért a Korm. rendelet 50. § (1) bekezdése és a Harmtv. 87/A. § (1) bekezdése alapján szakhatósági véleménykérekszerzés céljából megkereste az Alkotmányvédelmi Hivatalt is azzal kapcsolatosan, hogy a kérelmező tartózkodási engedélyének kiadását véleményezni szíveskedjenek. Az Alkotmányvédelmi Hivatal a 2022. április 11. napján kelt AH/23858/2022-2. számú szakhatósági véleményében arról adott tájékoztatást, hogy nevezett ukrán állampolgár Magyarország területén való tartózkodása veszélyezteti a nemzetbiztonságot.

Terhelt szerette volna megtudni, hogy az Alkotmányvédelmi Hivatal szerint miért veszélyezteti Magyarország területén való tartózkodása a nemzetbiztonságot, hiszen egész életében törvénytisztelő állampolgár volt, akit véletlenül keverték bele egy bűnügybe, fel is mentették, és egyébként (számos más hazánkban tartózkodó, harmadik országbeli állampolgárral ellentétben) dolgozott és dolgozni szeretett volna Magyarországon. Éppen ezért kérte az Alkotmányvédelmi Hivatal szakhatósági véleményének a kiadását, azonban ezt megtagadták. A megtagadó határozat indokolása szerint a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Mavtv.) 11. § (1) bekezdése alapján az érintett a minősítő által kiadott megismerési engedély alapján, személyi biztonsági tanúsítvány nélkül jogosult megismerni nemzeti minősítésű személyes adatát. A Mavtv. 11. § (2) bekezdése szerint a megismerési engedély kiadását a minősítő megtagadja, ha az adat megismerése a minősítés alapjául szolgáló közérdek sérelméhez vezet. A kérelmezővel kapcsolatban keletkezett adatok tekintetében lefolytatott minősítési eljárás során megállapításra került, hogy azok kivétel nélkül a Mavtv. 5. § (1) bekezdés c) pontjában foglalt, Magyarország nemzetbiztonsági tevékenysége mint minősítéssel védhető közérdek körébe tartoznak. Az Alkotmányvédelmi Hivatal a kérelmező nemzetbiztonsági szempontú ellenőrzése során olyan információszerző tevékenységet végzett, amelyben a megszerzett információk nem függetleníthetők a felhasznált eszközöktől,

módszerektől, amelyek alapján szükségessé vált az adatok minősítése. A kérelmező vonatkozásában felmerült és minősítésre került adatok vonatkozásában a minősítés célja túlmutat a kérelmezőre vonatkozó adatok megszerzésén, azok körében felmerül olyan adat is, aminek a kérelmező által történő megismerése az Alkotmányvédelmi Hivatal nemzetbiztonsági tevékenységét gyengítené vagy akadályozná. Előzőekből következik, hogy a kérelmező által megismerni kért adatok nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele károsítja Magyarország nemzetbiztonsági tevékenységét, továbbá jelentősen zavarja vagy hátráltatja a nemzetbiztonsági tevékenység hatékonyságát, megzavarja az Alkotmányvédelmi Hivatal működési rendjét, feladat- és hatáskörének gyakorlását, és ezáltal közvetve sérti Magyarország törvényben meghatározott érdekeit. Mindezek eredményeképpen az AH/23300/2022-1. számú iratban szereplő adatok – figyelemmel a Mavtv. 5. § (4) bekezdés c) pontjára, valamint az 5. § (5) bekezdésre, illetve az 5. § (6) bekezdés b) pontjára – „Bizalmas!” szintre, 2041. december 31-ig kerültek minősítésre. Előzőekben kifejtettek szerint a kérelmező személyes adatai megismeréséhez való jogát és a Mavtv. 5. § (1) bekezdés c) pontjában megjelölt védendő közérdeket megvizsgálták, egymással összevetették, és gondos értékelés alapján – különös tekintettel a kérelmező Alkotmányvédelmi Hivatal elhárítási területéhez illeszkedő tevékenységére, illetve kockázati tényezőt jelentő kapcsolati körére – úgy döntöttek, hogy a védendő közérdek kellő alapját képezi a megismerés szükséges és arányos korlátozásának. Ezért az AH/23300/2022-1. számú irat vonatkozásában a megismeréshez szükséges megismerési engedély kiadását a Mavtv. 11. § (2) bekezdése alapján megtagadták.

Ezzel a kör bezárult: noha a terhelt felmentették (ez később egyébként jogerőre is emelkedett), Magyarországon való tartózkodását kockázatosnak tartották, de hogy miért, azt soha nem tudhatja meg (illetve legkorábban 2042. január 1-jén). Ha a terhelt szavaival élve nem tartózkodott volna „rosszkor rossz helyen”, soha nem tagadták volna meg a tartózkodási (és munkavállalási) engedélyét, ahogyan előtte sem. Lényegében tehát egy olyan cselekmény miatt tagadták meg tőle az engedélyt, amit el sem követett, de hogy miért, az még húsz évig titok marad. Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (Visszatérési Irányelv⁶) kifejezetten rögzíti, hogy egy tagállam nem állapíthatja meg a közrend veszélyét pusztán azon tény alapján, hogy valaki ellen

6 A Visszatérési Irányelv az úgynevezett kétféle lépésű modellt helyezte előtérbe, azaz elsősorban az önkéntes hazatérésről kell rendelkezni, és csak ha ez nem látszik elegendőnek, akkor kerülhet sor a hatósági kísérettel (kitoloncolással) történő kiutaztatásra (Jójárt, 2012).

büntetőeljárás folyik, hanem vizsgálni kell a gyanú fokát is (Bolla & Jáger, 2020). Ennek megfelelően egy (még nem jogerős) felmentő ítélet alapján egy idegenrendészeti hatóság különösen nem állapíthatja meg, hogy szerinte még mindig fennáll a bűncselekmény gyanúja, ha már egy bíróság is kimondta, hogy nem.

Az EK és az EU irányelvei

A téma szempontjából két nemzetközi dokumentumot kell kiemelni:

- a) A Tanács 2003/109/EK irányelvét a harmadik országok⁷ huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról (a továbbiakban: EK Irányelv) (URL1), és
- b) az Európai Parlament és a Tanács 2011/98/EU irányelvét a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól (a továbbiakban: EU Irányelv) (URL2).

Ezen dokumentumok ugyan nem közvetlenül az adott esetre vonatkoznak, de az azokban megnyilvánuló (különösen a közrend veszélye értelmezésével összefüggő) elvek megfelelően irányadók.

Ad a) Az EK Irányelv preambuluma 4. bekezdése szerint a tagállamokban huzamosan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok integrációja kulcsfontosságú szerepet játszik a gazdasági és társadalmi kohézió előmozdításában, amely a Közösségnek a Szerződésben kinyilvánított alapvető célkitűzése. A „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező” jogállás megszerzésének fő kritériuma a tagállam területén való tartózkodás időtartama. A tartózkodásnak jogszerűnek és folyamatosnak kell lennie, igazolandó, hogy az adott személy szorosan kötődik az országhoz. A „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező” jogállás megszerzéséhez a harmadik országok állampolgárainak bizonyítaniuk kell, hogy rendelkeznek megfelelő anyagi forrásokkal és betegségbiztosítással, ahhoz, hogy elkerüljék, hogy a tagállam számára teherré váljanak (preambulum 6-7. bekezdés).

Az EK Irányelv preambuluma 8. bekezdése szerint a harmadik országok azon állampolgárai, akik „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező”

7 Az EK Irányelv 2. cikkének a) pontja szerint „harmadik ország állampolgára” mindazon személy, aki a Szerződés 17. cikke (1) bekezdésének értelmében nem az Európai Unió polgára.

jogállást kívánnak megszerezni és fenntartani, nem jelenthetnek veszélyt a közrendre vagy a közbiztonságra. A közrend fogalmkörébe tartozhat a tartózkodás tartam alatt elkövetett súlyos bűncselekmény miatti elítélés. A bekezdés kifejezetten „elítélésről” (és nem „ellene folyó eljárásról”) beszél. A preambulum 12. bekezdése pedig rámutat arra, hogy annak érdekében, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkezők valóban integrálódni tudjanak abba a társadalomba, amelyben élnek, a tagállamok állampolgáraival megegyező elbánásban kell részesülniük a gazdasági és szociális ügyek széles területén (azaz a belső jog szabályai rájuk is megfelelően érvényesek). A preambulum 8. és 12. bekezdésének az egybevetésével tehát egyértelmű, hogy az ártatlanság vélelme ugyanúgy irányadó a harmadik országbeli, mint a tagállami állampolgárok vonatkozásában. Az már más kérdés, hogy egyes szerzők szerint nem sérti az ártatlanság vélelmét, ha a kiutasítás mellett döntenek a folyamatban lévő (de még be nem fejezett) büntetőeljárás miatt (Bolla & Jáger, 2020). A „közrenddel fenyegetés billoga” azonban nem automatikus, ha valaki ellen büntetőeljárást indítottak, hanem a hatóságoknak az adott ügyet vizsgálva kell mindig eldönteni, hogy fennáll-e a közrend veszélye, az ártatlanság vélelmének messzemenő figyelembevételével (Bolla & Jáger, 2020).

A preambulum 16. bekezdése rámutat arra, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személyek számára megerősített védelmet kell biztosítani a kiutasítással szemben. E védelem az Emberi Jogok Európai Bírósága határozataiban megállapított kritériumokon alapul. A kiutasítás elleni védelem biztosítása érdekében a tagállamoknak biztosítaniuk kell a hatékony jogorvoslat lehetőségét is. Tekintettel arra, hogy az EK Irányelv kifejezetten a huzamos tartózkodási engedéllyel összefüggésben tartalmaz szabályokat, most csak azokat a rendelkezéseket tekintjük át, amelyek irányadóak lehetnek a vizsgált ügyben is.

A 6. cikk szerint a közrendi vagy a közbiztonsági okokra hivatkozó döntés meghozatalakor a tagállam figyelembe veszi a közrendet vagy közbiztonságot sértő cselekmény súlyosságát vagy típusát, továbbá az érintett személy jelentette veszélyt, megfelelőképpen tekintetbe véve egyúttal a tartózkodás időtartamát és a tartózkodási hely szerinti országgal való kapcsolatok meglétét. Ez a rendelkezés is egyértelműen arra utal, hogy csak a jogerősen elbírált cselekmény általi veszély vehető figyelembe. A 9. cikk (3) bekezdése ezzel összhangban úgy rendelkezik, hogy a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy többé nem jogosult fenntartani a „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező” jogállását abban az esetben, ha veszélyt jelent a közrendre, figyelembe véve az általa elkövetett bűncselekmények súlyosságát. Lényegében ezt ismétli meg a második tagállam vonatkozásában a „Közrend és közbiztonság” címet viselő 17. cikk is: tagállamok

elutasíthatják a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személynek vagy családtagjainak tartózkodási engedély iránti kérelmét, ha az érintett személy veszélyt jelent a közrendre vagy a közbiztonságra. Az erre vonatkozó döntés meghozatalakor a tagállam figyelembe veszi a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személy vagy annak családtagja(i) által a közrend vagy a közbiztonság ellen elkövetett cselekmény súlyosságát vagy típusát, vagy az érintett személy jelentette veszélyt. Itt is tehát elkövetett cselekményről (és nem eljárás alá vont személyről) van szó.

A Bíróság a Raad van State (Hollandia) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelme ügyében hozott ítéletében ([URL3](#)) kimondta, hogy a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről szóló, 2016. március 9-i (EU) 2016/399 európai parlamenti és tanácsi rendelet (Schengeni határellenőrzési kódex) 6. cikke (1) bekezdésének e) pontját akként kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti gyakorlat, amely szerint az illetékes hatóságok kiutasítási határozatot hozhatnak harmadik ország vízumkötelezettség hatálya alá nem tartozó, valamely tagállam területén rövid tartózkodás céljából jelen lévő állampolgárával szemben amiatt, hogy e személyt úgy tekintik, mint aki veszélyt jelent a közrendre, mivel vele szemben büntetendő cselekmény elkövetésének gyanúja áll fenn, feltéve, hogy e gyakorlatot kizárólag akkor folytatják, ha egyrészt ezen cselekmény típusa és a kiszabható büntetés folytán kellően súlyos annak igazolásához, hogy haladéktalanul véget vessenek ezen állampolgár tagállamok területén való tartózkodásának, másrészt hogy ezek a hatóságok gyanújuk alátámasztásához egybevágó, objektív és pontos tényezőkkel rendelkeznek, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Ez a rendelkezés látszólag jogszerűvé teszi a vizsgált ügyben hozott idegenrendészeti döntést, de ez csak látszólagos, ugyanis a (még ha nem is jogerős) felmentő ítélet hatálya alatt álló terhelttel szemben már nem áll fenn a büntetendő cselekmény elkövetésének gyanúja. Éppen ezért sem lehet például vele szemben fenntartani a bírói engedélyhez kötött személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseket (például letartóztatás).

Ad b) A vizsgált jogeset során a terhelt nemcsak tartózkodási, hanem munkavállalási engedélyt is kért, ezért nem felesleges röviden áttekinteni az EU Irányelv rendelkezéseit sem.

Az Európai Tanács az 1999. október 15-én és 16-án Tamperében tartott rendkívüli ülésén elismerte a harmadik országbeli állampolgárok beutazási és tartózkodási feltételeire vonatkozó nemzeti jogszabályok harmonizációjának szükségességét. Ezzel kapcsolatban kijelentette különösen, hogy az Európai Uniónak méltányos bánásmódot kell biztosítania a tagállamok területén jogszerűen

tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokkal szemben, és határozottabb integrációs politikát kell alkalmaznia annak érdekében, hogy ezeket a személyeket az uniós polgárokat megillető jogokhoz hasonló jogok illessék meg, és hasonló kötelezettségek vonatkozzanak rájuk. Ezt követően a tanács a Bizottság javaslatai alapján elfogadta az EU Irányelvet, amely rögzíti, hogy az öszszevont engedélyt a harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról szóló, 2002. június 13-i 1030/2002/EK tanácsi rendeletnek ([URL4](#)) megfelelően kell kiállítani.

Az EU Irányelv szerint azon harmadik országbeli állampolgároknak, akik érvényes úti okmánnal és a schengeni vívmányokat teljeskörűen alkalmazó valamely tagállam által kiállított öszszevont engedéllyel rendelkeznek, bármely hathónapos időszakban három hónapot meg nem haladó időtartamra engedélyezni kell a schengeni vívmányokat teljeskörűen alkalmazó tagállamok területére való beutazást és az azokon belüli szabad mozgást, a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határellenőrzési kódex) létrehozásáról szóló, 2006. március 15-i 562/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel,⁸ valamint a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény ([URL6](#)) (Schengeni Egyezmény) 21. cikkével összhangban.

Alapvető követelmény, hogy valamennyi olyan harmadik országbeli állampolgárnak, aki jogszerűen tartózkodik és vállal munkát valamely tagállamban, a befogadó tagállam állampolgáraival való egyenlő bánásmód alapján legalább ugyanazokat a közös jogokat kell biztosítani, függetlenül a tartózkodás engedélyezésének eredeti céljától vagy annak alapjától. A tagállamoknak az EU Irányelv rendelkezéseit nem, faj, bőrszín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai jellemzők, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez való tartozás, vagyon, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján való megkülönböztetés nélkül és különösen a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelvvel ([URL7](#)) összhangban kell érvényre juttatniuk. Az EU Irányelv ezzel összefüggésben kifejezetten rögzíti, hogy tiszteletben tartja az alapvető jogokat, és betartja az Európai Unió Alapjogi Chartájában elismert elveket az EUSZ ([URL8](#)) 6. cikkének (1) bekezdésével összhangban.

8 Ezt később újrakodifikálta a 2016/399/EU rendelet ([URL5](#)).

Az Európai Parlament és a Tanács 2022/655 szám alatt 2022. április 27-én javaslatot terjesztett elő (a továbbiakban: Javaslat) az EU Irányelv átdolgozására (URL9). A csomag magában foglalja továbbá a huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező személyekről szóló EK Irányelv átdolgozását is. A Javaslat összhangban van az Alapjogi Chartával (URL10), és továbbfejleszti az abban rögzített egyes jogokat. Különösen az alábbi konkrét alapvető jogok megerősítéséhez járul hozzá: a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma (5. cikk); a tulajdonhoz való jog (17. cikk); egyenlőség (20. cikk); tisztességes és igazságos munkafeltételek (31. cikk); a család és a munka (33. cikk), valamint a szociális biztonság és szociális segítségnyújtás (34. cikk).

A fentiek mellett utalni kell az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelvére (URL11) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról, amely összhangban áll a fentebb ismertetett szabályokkal.

Következtetések és de lege ferenda javaslatok

A fenti jogeset alapján a külföldi terhelten szemben indult büntetőeljárás során felmerülő idegenrendészeti párhuzamosságok és akadályok kiküszöbölésével kapcsolatosan számos kérdés fogalmazódik meg:

- a) Miért nincs megfelelő kommunikáció (adatközlés) az egyes (büntetőeljárásai és idegenrendészeti) szervek között?
- b) Hogyan oldható fel az az ellentét, hogy míg a büntetőeljárás törvény a Magyarországon való tartózkodást (és az eljárási cselekményeken való részvételt) írja elő, addig az idegenrendészeti jogszabályok szerint adott esetben már a büntetőeljárás alatt ki kellene utasítani a terhelteket?
- c) Mi élvez primátust: az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez vagy a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek?
- d) Mi a büntetés-végrehajtás és a kiutasítási kötelezettség viszonya próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, illetve feltételes szabadlábra helyezés esetén?
- e) Milyen jogalkotási (kodifikációs) javaslatok lennének szükségesek e téren?

Ad a) A rendkívüli eseménnyel érintett külföldiek tekintetében az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak a Harmtv. 104. § (1) bekezdése alapján adatkezelési feladata van mind a jogerősen elítéltek, mind a büntetőeljárás alatt állók vonatkozásában (Bolla & Jáger, 2020). A büntetőeljárás adatai között ennek keretében kezeli a bűncselekmény törvényi minősítését és megnevezését, az eljáró

szerv megnevezését és ügyszámát [Harmtv. 104. § (1) bekezdés c) pont]. Ezt a kötelezettségét azonban a főigazgatóság sokszor (mint esetünkben is) éppen az információhiány miatt nem tudja megfelelően teljesíteni. Itt kell megemlíteni azt is, hogy a nemzetközi jog szabályai szerint (és az ehhez igazodó belső jogszabályi rendelkezések alapján is) külföldi terhelt esetén mindenkor értesítik a konzuli szolgálatot a fogva tartás elrendeléséről. Egyfajta tájékoztatásra tehát mindenkor sor kerül (F. Tóth, 2002).

A határozással kapcsolatos külön eljárás esetén⁹ (Be. CVII. fejezet) nagyon helyesen tartalmazza a Be. a jelzési kötelezettséget. A 831. § szerint ugyanis az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a nem magyar állampolgárságú vagy Magyarországon lakcímmel nem rendelkező gyanúsított első kihallgatásáról tájékoztatja az ügyészség vagy a nyomozó hatóság székhelye szerint illetékes idegenrendészeti, illetve menekültügyi hatóságot. A Be. ugyanakkor sajnos nem tartalmaz ilyen kifejezett rendelkezést arra vonatkozóan, hogy harmadik országbeli állampolgár esetén a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak minden más, nem a határozással kapcsolatos külön eljárás alá eső büntetőeljárásban jelzési kötelezettségük lenne az idegenrendészeti hatóságok felé.

A Be. 111. §-a szerint *„Ha a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság az eljárása során olyan tényt állapít meg, vagy körülményt észlel, amely miatt hivatalból további bírósági vagy közigazgatási eljárás, illetve más eljárás kezdeményezésének vagy lefolytatásának van helye, e célból az eljárás kezdeményezésére, illetve lefolytatására jogosult szervet tájékoztatja. A katona gyanúsításáról tájékoztatni kell az előjáróját.”* A rendelkezéshez fűzött Kommentár szerint *„a szignalizáció az egyéni, konkrét ügybeli érdekekből kiinduló, hivatalból elérni kívánt közérdeket szolgálja, ezért, ha a büntetőeljárásban az annak alapjául szolgáló tény vagy körülmény felmerül, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság köteles mindazon bírósági, közigazgatási vagy más – például fegyelmi – eljárás iránt intézkedni, amely hivatalból kezdeményezhető vagy lefolytatható. A tájékoztatás a hivatalbóli eljárásra okot adó tényeket és körülményeket tartalmazhatja azzal, hogy személyes adatok a Be. 98. § (2) bekezdése alapján, a személyes adatok kezelésére törvényben felhatalmazott szerv számára továbbíthatók. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság azonban nem köteles a kizárólag a szignalizációt megalapozó, illetve az egyéb eljárást elősegítő tények és körülmények feltárására, intézkedési, azaz tájékoztatási kötelezettségük csak a már rendelkezésre álló, a konkrét büntetőeljárás céljaival*

9 A határozár tiltott átlépésével kapcsolatosan mutat rá Hautzinger, hogy a határozár tiltott átlépése miatti büntetőjogi igény érvényesítés nem áll összhangban a menedékjogi törvénnyel (Hautzinger, 2019). A menekültügyi eljárás ugyanígy kizárja az idegenrendészeti eljárás egyidejű lefolytatását is (Hautzinger, 2017).

összefüggésben beszerzett adatok alapján van. A szignalizációs kötelezettség gyakorlatban történő teljesítése a jogrendszer átfogó ismeretét feltételezi, hiszen speciális szignalizációt nem csupán a Be. ír elő [így a katona gyanúsított kihallgatásáról az előjáró tájékoztatása a Be. 111. §-ában, vagy a Be. 679. §-a Gyvt. 17. §-ában meghatározott jelzési kötelezettségre utalva], hanem számos ágazati jogszabály is tartalmaz.” (Polt, 2022).

Ami érdekesség, hogy a 111. §-hoz fűzött Kommentár sem utal a Harmtv. rendelkezéseire a szignalizációval kapcsolatosan, mindössze egyéb jogszabályokat említ, amelyekkel összefüggésben felmerülhet a szignalizáció (üggyvédi törvény, szakértői törvény, ügyészségekről szóló törvény, a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló törvény, a szervezett bűnözéssel kapcsolatos törvény, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény, a bírósági végrehajtásról szóló törvény, a rendőrségi törvény, a közjegyzőkről szóló törvény). Mivel a Be.-nek nincs hivatalos indokolása, ezért csak a törvényjavaslat indokolásából derülhetne ki ennek a szignalizációs kötelezettségnek a célzott tartalma, de ehelyett ez az indokolás csak annyit tartalmaz, hogy az új Be. „*a más eljárás kezdeményezését célzó tájékoztatás kapcsán apróbb pontosságokkal és egyszerűsítések mellett a (korábbi) Be. szabályait tartja fenn*”.

A fenti rendelkezés alapján elvileg a nyomozó hatóságnak az őrizetbe vételkor, de legkésőbb a bíróságnak a letartóztatás elrendelésekor értesítenie kellene az idegenrendészeti hatóságot, hiszen adott esetben idegenrendészeti eljárás lefolytatásának lehet helye. Ugyanakkor kifejezetten ilyen rendelkezést nem tartalmaz a Be., és sajnos ennek az az eredménye, hogy ez a tájékoztatás általában (szinte mindig) elmarad. A jogalkalmazó számára sokkal hasznosabb, ha ilyen speciális eseteket külön kiemeli a törvény. Ugyanaz a helyzet, mint amikor a korábbi Be. előírta, hogy a védő jelen lehet a gyanúsított kihallgatásán, de nem nevesítette a gyanúsított részvételével tartott szembesítésen való részvételi jogot, és sok nyomozó hatóság ezt úgy értelmezte, hogy a szembesítésen nincs jelenléti joga a védőnek. Éppen ezért kellett külön megjelölni a Be. szövegében ezt is, és éppen ilyen gondolatmenet mellett lenne hasznos, ha a Be. 111. §-ában külön szerepelne, hogy harmadik országbeli állampolgár esetén a büntetőeljárás megindításáról (nyomozás elrendeléséről), a nyomozás megszüntetéséről vagy vádemelésről és a (nem jogerős és jogerős) ítéletről (ügydöntő végzésről) értesítsék az idegenrendészeti hatóságot, mert ezeknek az eljárási stádiumoknak kiemelt jelentőségük lehet idegenrendészeti szempontból.

A Bv. tv. már számtalan kifejezett rendelkezést tartalmaz az idegenrendészettel összefüggésben. Ezek közül a szabadítással kapcsolatos rendelkezéseket emeljük ki:

- 38. §: Ha az ügydöntő határozat a kihirdetésekor jogerőre emelkedik, és az elítélt a szabadságvesztést a beszámítások (például előzetes fogva tartás) figyelembevételével kitöltötte, vagy a kiutasítást nem végrehajtandó szabadságvesztés mellett szabták ki, a bíróság a kiutasítás végrehajtása érdekében elrendeli az elítéltnak az idegenrendészeti hatósághoz történő előállítását. Az előállítás végrehajtása érdekében a tanács elnöke a rendőrséget keresi meg.
- 214. §: A bv. intézet a külföldi elítélt várható szabadulása előtt 30 nappal, ha a szabadságvesztés hátralévő tartama kevesebb 30 napnál, akkor legkésőbb a jogerős ügydöntő határozatról szóló bírói értesítés kézhezvételét követő munkanapon, illetve, ha a szabadulás időpontja indokolja, haladéktalanul értesíti az ügydöntő határozatot hozó elsőfokú bíróság székhelye szerint illetékes területi idegenrendészeti hatóságot az elítélt szabadulásáról (Végh, 2019).
- 301. §: A bíróság a kiutasítás végrehajtása érdekében értesíti az elítélt lakcíme, illetve tényleges tartózkodási helye szerint illetékes területi idegenrendészeti hatóságot. Ha az elítélt szabadságvesztést vagy elzárást tölt, a várható szabadulása előtt 30 nappal a bv. intézet értesíti a székhelye szerint illetékes területi idegenrendészeti hatóságot (Végh, 2019). A kiutasítást a területi idegenrendészeti hatóság a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvények rendelkezései szerint hajtja végre. A kiutasítás nem hajtható végre, ha a végrehajtásnak a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényekben meghatározott akadálya állapítható meg.
- 410. és 426. §: Ha a letartóztatottnak a letartóztatást követően (illetve az előzetes kényszergyógykezeltnek az elbocsátást követően) idegenrendészeti őrizetet vagy menekültügyi őrizetet kell töltenie, a fogva tartó intézet a szabadítás időpontját legkésőbb három nappal megelőzően értesíti az illetékes idegenrendészeti hatóságot vagy menekültügyi hatóságot. Ha az idegenrendészeti hatóság vagy menekültügyi hatóság az értesítés alapján a szabadítás időpontjában nem veszi át a letartóztatottat, ez a letartóztatott szabadítását nem akadályozhatja meg.

A fenti rendelkezésekből megállapítható, hogy míg a Be. lényegében semmilyen sajátos rendelkezést nem tartalmaz az idegenrendészeti hatóság felé való értesítési kötelezettségről (az általános tájékoztatási kötelezettség mellett, amit ritkán értelmez úgy a büntető ügyekben eljáró hatóság, hogy ez az idegenrendészeti

hatóságra is vonatkozna), addig a bv. tv-ben már vannak speciális rendelkezések. Ugyanakkor éppen a vizsgált ügy szempontjából nem találunk itt sem szabályt, hiszen hogyan értesíthetné a bv. intézet a szabadítás előtt 30 (de akár 3) nappal az idegenrendészeti hatóságot, ha ő maga is csak aznap értesül arról, hogy a terheltet szabadítani kell, mert a bíróság a letartóztatást megszüntette (akár enyhébb személyi szabadságot korlátozó bírói engedélyes kényszerintézkedés egyidejű elrendelése mellett).

Nem jobb a helyzet a Harmtv. rendelkezéseinek áttekintését követően sem. Míg a jogerős szankciók esetén találunk speciális rendelkezést (így például a 49. § szerint a bíróság jogerős ügydöntő határozatával elrendelt kiutasítást a büntetőügyben eljáró elsőfokú bíróság székhelye szerint illetékes regionális igazgatóság végzéssel hajtja végre, és a jogerős kiutasítás végrehajtása érdekében a bíróság, illetve a büntetés-végrehajtási intézet haladéktalanul értesíti az idegenrendészeti hatóságot, az idegenrendészeti hatóság ezen értesítés alapján rendeli el a kiutasítás végrehajtását), addig a büntetőeljárás megindításával kapcsolatosan itt sincsen tájékoztatási kötelezettség. Ez azért is aggályos, mert a Harmtv. 65/A. §-a szerint büntetőeljárás hatálya alatt álló harmadik országbeli állampolgár kitoloncolásának nem akadály a folyamatban lévő büntetőeljárás. A kitoloncolás foganatosítható, kivéve, ha a büntetőügyben eljáró bíró vagy (a vádemelést megelőzően) az ügyész tájékoztatása szerint

- a büntetőeljárás a kiutasított harmadik országbeli állampolgár terhelt távollétében nem folytatható le, vagy
- ha külföldre utazási korlátozás elrendelésére került sor a harmadik országbeli állampolgár terhelttel szemben, vagy
- ha a harmadik országbeli állampolgár terhelt a büntetőeljárásban elrendelt személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés hatálya alatt áll.

Az ugyan nem derül ki a fenti rendelkezésből, hogy az idegenrendészeti hatóságot ki és mikor tájékoztatja a megindult büntetőeljárás tényéről, sőt úgy tűnik, hogy az idegenrendészeti hatóságnak kell megkeresnie a bíróságot/ügyészt, hogy foganatosítható-e a kitoloncolás. Különösen érdekes, hogy míg, ha a terhelttel szemben elrendeltek személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedést, akkor nem lehet kitoloncolni, addig, ha a bíróság a fogva tartást nem tartja szükségesnek, akkor ki lehet. Tehát ha a bíróság úgy látja, hogy a terhelttel szemben például bűnügyi felügyeletet kell elrendelni, hogy megjelenjen az eljárási cselekményeknél, akkor nincs helye kitoloncolásnak, míg, ha úgy látja, hogy megbízható a terhelt (vagy éppen az látszik az iratokból, hogy nem is lesz elítélve), akkor akár ki is toloncolható az országból. Önmagában nem érthető, hogy ha valaki ellen büntetőeljárás van folyamatban, amelynek során

a Be. rendelkezései alapján az eljárási cselekményeken való megjelenési kötelezettsége van, akkor hogyan merülhet fel a kitoloncolás kérdése. Egy szempontból fogadható el ez a rendelkezés: azzal ne szerezzen magának jogot egy harmadik országbeli állampolgár a Magyarországon való tartózkodásra, hogy bűncselekményt követ el.

A fenti probléma könnyen megoldható lenne, ha a Be. tartalmazna egy külön rendelkezést arról, hogy a harmadik országbeli állampolgár ellen indult büntetőeljárásról az eljáró hatóságnak haladéktalanul értesítenie kell az idegenrendészeti hatóságot. Tekintettel arra, hogy (e nyomozás elrendelésén felül) a vádemelésnek és az elsőfokú ítéletnek, valamint az eljárás jogerős befejezésének is jelentős szerepe lehet idegenrendészeti szempontból, ezen eljárási szakokban mindenképpen fenn kellene állnia az értesítési kötelezettségnek. A Harmtv.-t pedig akként kellene módosítani, hogy meg kellene fordítani a főszabályt: mivel a Be. szerint is főszabályként a terheltnek a büntetőeljárásban megjelenési kötelezettsége van, mindaddig, amíg a harmadik országbeli terhelt ellen folyik a büntetőeljárás, ne lehessen őt kitoloncolni, kivéve, ha az idegenrendészeti hatóság megkeresésére a bíróság (ügyészség) arról tájékoztatja az idegenrendészeti hatóságot, hogy a terheltnek nem kell az eljárási cselekményeken megjelenie. Mivel erre elsősorban biztosíték engedélyezése vagy a bírósági szakban a terhelt indítványára való bírói engedély alapján kerülhet sor, nem elvetendő egy olyan szabályozás sem, hogy ezt az információt ne az idegenrendészeti hatóságnak kelljen kérnie, hanem az eljáró bíróság (nyomozati szakban az ügyészség) tájékoztassa erről mindenkor időben az idegenrendészeti hatóságot. Ha azonban ilyen tájékoztatásra nem kerül sor, akkor marad főszabályként a vélelem, hogy a terhelt jelenlétére a büntetőeljárásban szükség van (akkor is, ha például a letartóztatását minden további kényszerintézkedés elrendelése nélkül megszüntették), és ebben az esetben a Harmtv. hatályos 65/A. § a) pontja szerint sem lehet a terheltet kitoloncolni. Amire helyes értelmezés szerint egyébként sem lehet mód, hiszen itt szó sincs jogerős határozattal elrendelt visszairányításról vagy kiutasításról.

Ad b) Arra a kérdésre, hogy hogyan oldható fel az az ellentét, hogy míg a büntetőeljárás törvény a Magyarországon való tartózkodást (és az eljárási cselekményeken való részvételt) írja elő, addig az idegenrendészeti jogszabályok szerint adott esetben már a büntetőeljárás alatt ki kellene utasítani a terheltet, részben a fentiekben választ adtam. A jelenlegi jogszabályi rendelkezések mellett ez az ellentét feloldhatatlan, mert a Be. semmilyen külön rendelkezést nem tartalmaz a harmadik országbeli állampolgárokkal szemben indított büntetőeljárásra, a Harmtv. pedig nem nevesíti sehol, hogy mi van azon büntetőeljárások esetén,

ahol még nincs jogerős ítélet, de a harmadik országbeli állampolgár terhelt szabadlábban védekezhet, ugyanakkor meg kell jelennie az eljárási cselekményeken.

Az vitathatatlan tény, hogy az államoknak joguk van a közrendre veszélyes külföldiek távol tartásához. Azaz az állami szuverenitás „attribútuma és elengedhetetlen eleme” az arról való döntés, hogy kit enged be az ország területére, de csak a nemzetközi migrációs jog korlátai között (Molnár, 2019). Ennek keretében kötelezhetik őket az ország területének elhagyására, amihez akár kényszerítő eszközöket is igénybe vehetnek (Haraszi, 2013). Ez a jogosultság azonban közel sem korlátlan. Noha az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikk (1) bekezdés f) pontja lehetővé teszi a jogok korlátozását kiutasítás vagy kiadatás céljából, ennek jogszerűségét (és az indokok valóságát) az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt is meg lehet támadni (Haraszi, 2013).

Egyes szerzők szerint „sajnálatos”, ha a bíróság (ügyészség) sokszor kisebb ügyekben is úgy nyilatkozik, hogy a terhelt jelenléte szükséges a büntetőeljárásban, és még azt sem tudja prognosztizálni, hogy meddig fog tartani az eljárás (Bolla & Jáger, 2020). Azt ugyanis, hogy a terhelt jelenléte szükséges-e a büntetőeljárásban nem (csak) a terhére rótt bűncselekmény súlya határozza meg. És nem tudok egyetérteni azzal a megállapítással sem, hogy erre a jelenlétre azért nem lenne szükség, mert a külföldi jelenléte a védője vagy az egyszeri beutazás intézménye [Harmtv. 120. § (1) bekezdés] révén biztosítható (Bolla & Jáger, 2020), hiszen a védő a terhelt jogainak jó részét nem is gyakorolhatja (vallomást például nem tehet).

Ezt az ellentmondást különösen kiélezi az, hogy a Harmtv. 13. § h) pontja szerint 180 napon belül 90 napot meghaladó tartózkodás céljából az a harmadik országbeli állampolgár utazhat be, illetve 180 napon belül 90 napot meghaladó időtartamig az a harmadik országbeli állampolgár tartózkodhat Magyarországon területén, aki nem áll kiutasítás vagy beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt, illetve beutazása vagy tartózkodása nem veszélyezteti Magyarországon közrendjét, közbiztonságát, nemzetbiztonságát vagy közegészségügyi érdekét. A vizsgált ügyben is ez a rendelkezés okozta a legfőbb problémát: veszélyezteti-e Magyarországon közrendjét, közbiztonságát vagy nemzetbiztonságát az a tény, hogy valaki ellen büntetőeljárás folyik? Amint az adott ügyben hozott határozatokból, illetve az azokhoz kapcsolódó szakhatósági véleményekből kiderül, az idegenrendészeti hatóság önmagában a megindult büntetőeljárás tényéből arra következtetett, hogy a terhelt tartózkodása veszélyezteti Magyarországon közrendjét, közbiztonságát, illetve nemzetbiztonságát még akkor is, amikor a terheltet (nem jogerősen) a bíróság felmentette.

És hogy mit tehet ilyenkor az érintett? Azt már Blutman is leszögezte, hogy alkotmányos joga mindenkinek az érdekkörébe tartozó olyan jogi helyzet orvoslása,

amely jogi helyzet tartalmilag (és nem a konkrét szöveg alapján!) ellentétes valamely jogszabállyal (Blutman, 1997b). Az már más kérdés, hogy a hatályos jogszabályi környezet erre mennyire ad lehetőséget.

Ad c) Sok esetben az idegenrendészeti eljárás és a büntetőeljárás párhuzamosan folyik, és nem feltétlenül kerül sor azok találkozására (Gartner, 1997). Csak az adott eset összes körülményének elemzésével dönthető el, hogy a büntetőjogi felelősségre vonáshoz fűződő igény vagy a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdek élvez-e primátust. Egy súlyos, akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmény esetén egyértelműen elsőbbséget élvez a büntetőjogi felelősségre vonáshoz fűződő érdek, míg egy bagatell bűncselekmény esetén, ahol előre láthatóan még csak büntetést sem fognak kiszabni, hanem csak intézkedés alkalmazására kerül sor (legalábbis nem várható szabadságelvonással járó büntetés) fontosabb lehet a kiutasításhoz fűződő érdek annál, hogy a büntetőeljárás alatt a terhelt mindvégig rendelkezésre álljon. A határeset valószínűleg éppen az lenne, hogy az eljárás során várható-e szabadságelvonás vagy sem.

Ahogy Hautzinger rámutat, a reaktív szabályozással összefüggésben rendkívül fontos szempont, hogy a jogkövetkezmények fokozatosságot mutassanak és ne álljanak egymással halmazatban. Így elkerülhető, hogy az egyes hatósági tevékenységek (esetünkben a büntetőeljárás és az idegenrendészeti hatóságok tevékenységei) egymással versengő helyzetbe kerüljenek. Szerinte az arányosság elvéből következően elsősorban a rendészeti tevékenységekre kell sort keríteni, a büntetőjogi intézkedésekre pedig csak különösen indokolt esetekben (Hautzinger, 2020). Erre volt jó példa a korábbi Be. (1998. évi XIX. törvény) 170. § (6) bekezdésében szabályozott eset, miszerint (ha más bűncselekmény nem valósult meg) nem is lehetett nyomozást indítani közokirat-hamisítás miatt, ha a hamis vagy hamisított, illetve más nevére szóló valódi úti okmányt a külföldi az ország területére történő beutazás érdekében¹⁰ használta fel, feltéve, hogy vele szemben idegenrendészeti eljárásnak volt helye (Hautzinger, 2020). Ezt a rendelkezést a hatályos Be. kodifikációja során nem vették át, és Hautzinger szerint ezáltal nem tisztázott, hogy mit lehet tenni, ha a határellenőrzés során észlelik, hogy az úti okmány hamis/hamisított. hiszen az országba így nem lehet beengedni, ezáltal a büntetőeljárást sem lehet vele szemben felotlatni Magyarországon (Hautzinger, 2019).

10 Tehát a mélységi határellenőrzés során ez a rendelkezés már nem volt alkalmazható, csak a határátkelőhelyen, mert ott már nem a beutazás, hanem a Magyarországon való jogtalan tartózkodás érdekében követték el a bűncselekményt (Hautzinger, 2015).

Persze felmerülhet a kérdés, hogy az eljárás kezdeti szakában hogyan lehet megállapítani, hogy várható-e szabadságelvonás az eljárás végén. Egyáltalán, nem minősül-e prejudikációnak a szabadságelvonás előrejelzése az eljárás kezdeti szakában?

A kérdésre a válasz egyértelműen nem: a szabadságelvonás prognosztizálása nemhogy prejudikációnak nem minősül, hanem már ma is léteznek olyan büntetőjogi, illetve büntető eljárásjogi intézmények, ahol a várható szabadságelvonást mérlegeli a hatóság. Elég csak a biztosíték melletti szabadlábra helyezésre (szabadlábon hagyásra) utalni, amelyre általában akkor kerül sor, ha az ügyben nem várható végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása. Ahogyan a „*Biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás*” mint külön eljárás feltételeinél a Be. 757. § (2) bekezdés b) pontja is fogalmaz, erre az intézményre az életvitelszerűen külföldön élő terhelt vagy védője indítványára akkor kerülhet sor, ha a terhelttel szemben előreláthatóan pénzbüntetést szabnak ki, illetve vagyonekobzást rendelnek el. Ugyanígy egy még ki sem szabott büntetést prognosztizálnak a kényszergyógykezelés esetén, hiszen a Btk. 78. § (1) bekezdése szerint ez az intézkedés akkor alkalmazható, ha a terhelt büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni. Különösen igaz ez az előzetes kényszergyógykezelés esetén, hiszen ott az eljárás kezdeti szakában kell mérlegelni, hogy majd a jogerős ügydöntő határozatban egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni, ha a terhelt büntethető lenne.

Érdekes problémát vet fel Blutman, amikor rámutat, hogy a kiutasítás akár az Emberi Jogok Európai Egyezményének a sérelmét is jelentheti, ha a kiutasítással az állam a külföldit valamely jogától megfosztja (Blutman, 1997a). Márpedig a terheltnek a Be. szerint joga van jelen lenni az eljárási cselekményeken, így, ha őt a büntetőeljárás tartama alatt kiutasítják az országból, azzal végső soron megsértik az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Ennek megfelelően a két jogág valamelyikének primátusát álláspontom szerint (ahogyan arra már korábban utaltam) az dönthetné el, hogy az ügyben várható-e végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása:

- ha biztosan várható végrehajtandó szabadságvesztés kiszabása (elsősorban a terhelt terhére rótt bűncselekmény súlyossága miatt), akkor a büntetőeljárás élvez elsőbbséget (azaz a terhelt ne hagyja el Magyarország területét, amíg a büntetőeljárás jogerősen be nem fejeződött akkor sem, ha egyébként szabadlábon védekezhet);
- ha nem várható végrehajtandó szabadságvesztés, akkor az idegenrendészeti szabályok élveznek elsőbbséget;
- bizonytalan esetben pedig a büntető ügyekben eljáró hatóság (bíróság vagy ügyész) nyilatkozzon, hogy szerinte szükséges-e a terhelt jelenléte az eljárási cselekményeknél.

Ugyanakkor Hautzinger azt is felveti, hogy ha a bekövetkezett jogsérelem csekély súlyú és a jogellenes állapot megszűnéséhez fűződő érdek magasabb, mint a terhelt büntetőjogi felelősségre vonásához szükséges érdek, a rendészet akkor is segítségül hívható „a büntetőjogi védőháló beteljesítésében” (Hautzinger, 2015).

Ad d) A Harmtv. a 42. §-tól kezdődően szabályozza a kiutasítás és az önkéntes távozás szabályait. Ennek megfelelően, amennyiben az idegenrendészeti hatóság megállapítja, hogy a Magyarország területén jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgár a tartózkodásra a továbbiakban már nem jogosult, a bíróság kiutasítás büntetést alkalmaz, vagy az idegenrendészeti hatóság megállapítja, hogy a harmadik országbeli állampolgárral szemben a kiutasítás Harmtv.-ben meghatározott feltételei fennállnak, a harmadik országbeli állampolgárt a Harmtv.-ben meghatározott esetek kivételével az Európai Unió tagállamainak területéről kiutasítja.

Az idegenrendészeti hatóság a kiutasítás elrendelésére hozott határozatban, illetve a bírósági kiutasítás végrehajtására hozott végzésben az önkéntes távozásra a határidőt úgy határozza meg, hogy az a kiutasító határozatnak a harmadik országbeli állampolgárral történő közlésétől számított legalább hetedik, legfeljebb harmincadik napra essen, amennyiben a harmadik országbeli állampolgár vállalja az Európai Unió tagállamai területének önkéntes elhagyását (ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár előbb tegyen eleget a kiutasító döntésben foglaltaknak). Ez a határidő 30 nappal (tanulónál akár a folyamatban lévő tanulmányi félév végéig) meghosszabbítható (például a Magyarország területén történő tartózkodás megelőző hosszú időtartam, családi és társadalmi kötelek stb. miatt), de kivételesen rövidebb is lehet [SIS figyelmeztető jelzés hatálya alatt álló személy, önkéntes elhagyás kifejezett megtagadása, közrend, közbiztonság veszélye stb., lásd Harmtv. 42. § (6) bekezdés].

A Harmtv. 45. § (7) bekezdése szerint idegenrendészeti kiutasítás, valamint önálló beutazási és tartózkodási tilalom nem alkalmazható olyan bűncselekmény elkövetése miatt, amelynek elbírálása során az eljáró bíróság büntetesként nem rendelt el kiutasítást a harmadik országbeli állampolgárral szemben. A Btk. 59. §-a szerint azt a nem magyar állampolgár terheltet, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről (bizonyos kivételekkel) ki kell utasítani.

A fentiek alapján a felvetett szankciók (próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, illetve feltételes szabadlábra helyezés) nem zárják ki a terhelt kiutasítását, amennyiben a kiutasítás egyéb feltételei fennállnak. Az már más kérdés, hogy mennyiben ellenőrizhető, hogy az ezekhez kapcsolódó próbaidő

eredményesen telt-e le, de ez igaz abban az esetben is, ha a terheltet nem utasítják ki, de önként távozik az országból az ítélet jogerőre emelkedését követően.

Ad e) Míg az 1973. évi I. törvényben (1973-as Be.) még csak öt külön eljárás volt, az idő előrehaladtával egyre több speciális eljárási szabály megalkotására került sor, a hatályos Be.-ben pedig már 13 külön eljárást van. Míg ezek egy része igen partikuláris (a mentességi eljárás például nem is igazán nevezhető külön eljárásnak, hiszen csak az eljárási feltételben különbözik a hagyományos eljárástól), a külföldi terheltek vonatkozásában csak érintőlegesen találunk sajátos szabályokat (különösen a határozással kapcsolatos büncselekmények miatti eljárás, a külföldön tartózkodó terhelte távollétében való eljárás és a biztosíték letétbe helyezésével folyó eljárás érintheti sok esetben a külföldi terhelteket), holott a fentiek alapján is könnyen megállapítható, hogy számtalan sajátos rendelkezésre lenne szükség a külföldi terheltek vonatkozásában. Ezen belül is elsődlegesen a harmadik országbeli állampolgárok esetén merülhetnek fel különleges problémák. Éppen ezért vetette fel Hautzinger egy, a külföldi terheltekkel összefüggő, az általánostól eltérő kritériumokat összefoglaló külön eljárás megalkotását (Hautzinger, 2015). Egy külön eljárásban való szabályozás esetén (a pótmagánvadás eljárás példájára) egy fejezetbe lehetne összegyűjteni a Be.-ben jelenleg szétszórta megtalálható sajátos szabályokat [Hautzinger a kötelező védelemre, az anyanyelvhasználat elvére, a tolmácsra és a konzuli tisztviselőre vonatkozó szabályokat emeli ki (Hautzinger, 2019), de ide sorolható például a hang- és képfelvétel készítése a kihallgatásról stb. is]. Emellett a jelen tanulmányban felvázolt kérdéseket is szabályozni lehetne (értesítési-tájékoztatási kötelezettség, eljárási cselekményeken való részvételi kötelezettség kontra kiutasítás, az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez és a kiutasítási kötelezettség teljesítéséhez fűződő érdekek egyensúlya, kiutasítás közrendi-közbiztonsági érdekből az enyhébb szankciókkal sújtott terhelte esetén stb.). A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye (Kúria, 2013) alapján még akár egy speciális bíróság létrehozása is felmerülhetne, bár a Kúria véleménye rámutat, hogy egy közigazgatási terület ilyen módon történő speciális kezelése más, hasonló (vagy fontosabb) területek esetén is felvetné a speciális bíróság létrehozásának szükségességét, ami bizonytalan helyzetet eredményezne.¹¹ Ha tehát nem is jönnének létre speciális bíróságok, a Kúria véleménye alapján mindenképpen szükséges lenne speciális képzést nyújtani ezen a területen akár úgy, hogy néhány bíróságra koncentrálnának ezek az

¹¹ Mivel a menekültügyi ítélkezés és az idegenrendészeti ítélkezés szorosan érintkezik, a Kúria külön létrehozott egy menekültügyi joggyakorlat-elemző csoportot is (Kovács, 2013).

ügyek (kizárólagos illetékesség), akár az ezen ügyekre kijelölt bírák speciális képzésével a Magyar Igazságügyi Akadémia, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Menekültügyi Főbiztossága, a Magyar Helsinki Bizottság, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, valamint a téma hazai és nemzetközi szakértőinek az együttműködésével (Kúria, 2013).

Ugyanígy szükség lenne a Harmtv. szabályainak felülvizsgálatára is. Jelenleg a Harmtv. nem tartalmaz megfelelő, konkrét rendelkezéseket a büntetőeljárás hatálya alatt álló terhelt esetén, és lényegében egy, a védelem által meg nem ismerhető tartalmú szakhatósági állásfoglalásra alapozva annál a személynél is kimondható, hogy a tartózkodása a közrendet-közbiztonságot veszélyezteti, akit a bíróság felmentett vagy vele szemben az eljárást megszüntették, ami biztosan nem állja ki a jogállamiság próbáját.

Felhasznált irodalom

- Amberg E. (2014). Büntetőjogi változások – rendészeti reakciók. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* (pp. 121–125). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Blutman L. (1997a). *A kiutasítás és visszaküldés az alapjogok árnyékában*. *Acta Juridica et Politica*.
- Blutman L. (1997b). A külföldiek kiutasításának különös akadályáról. *Acta Humana. Emberi jogi közlemények*, 8(27), 39–51.
- Bolla V. & Jäger K. A. (2020). Az idegenrendészeti- és büntetőeljárások kapcsolódási pontjai, gyakorlati nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68(9), 11–34. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.9.1>
- F. Tóth G. (2022). A konzuli érdekvédelem lehetőségei és korlátai a szabadságelvonással járó kényszerintézkedések esetén. *Belügyi Szemle*, 50(2-3), 229–246.
- Gartner I. (1997). Az idegenrendészettel összefüggő jogszabályok végrehajtásának problémái az ügyészi tevékenység tükrében. *Ügyészek Lapja*, 4(1), 57–64.
- Haraszi M. K. (2013). A külföldiek kiutasítást előkészítő őrizete. Rendészet kontra alapjogok, a fogva tartás alternatívái. *Belügyi Szemle*, 61(3), 5–31.
- Hautzinger Z. (2014). A magyar idegenjog rendszere és idegenjogi (szak)igazgatás. *Magyar Közigazgatás*, 1(2), 69–78.
- Hautzinger Z. (2015). A rendészet egyes megjelenési lehetőségei a büntetőeljárásban. In Hack P., Király E., Korinek L. & Patyi A. (Szerk.), *Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére* (pp. 107–116). Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Hautzinger Z. (2017). Menekéjog és a büntetőjog lehetséges kapcsolatai Magyarországon. *Magyar Rendészet*, 17(3), 31–46.
- Hautzinger Z. (2019). Külföldiekkel szembeni büntetőeljárás? *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), 349–358.

- Hautzinger Z. (2020). A migráció szabályozásának reaktív tényezői. *Belügyi Szemle*, 68(9), 47–62. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.9.3>
- Herke Cs. (2022). A letartóztatás gyakorlati kérdései az új büntetőeljárási törvény tükrében. In Koltay A. & Gellér B. (Szerk.), *Jó kormányzás és büntetőjog. Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára* (pp. 237–247). Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Jórárt B. Gy. (2012). A kiutasítás bírói kontrollja. *Belügyi Szemle*, 60(11), 107–115.
- Kakócz K. (2019). A külföldivel szemben elrendelhető őrizet típusai. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények* (pp. 277–286). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Kovács A. Gy. (2013). A Kúria idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleménye (kivonat). Kúriai döntések. *Bírósági Határozatok*, 11, 1173–1176.
- Kúria (2013). *Összefoglaló vélemény. A Kúria idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoport – Kúria Közigazgatási és Munkaügyi Kollégium*. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/idegenrendeszeti_osszefoglalo_velemenye_kuria.pdf
- Molnár T. (2019). A külföldiek kiutasításának korlátai a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának koordináta-rendszerében, 50 év távlatából. In Csapó Zs. (Szerk.), *Jubileumi tanulmánykötet az 1966. évi emberi jogi egyezségokmányok elfogadásának 50. évfordulójára* (pp. 183–204). Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Pajcsicsné Cs. E. (2013). „Emberi jogok kint és bent – ombudsmani szemmel”. *A büntetés-végrehajtás fogvatartottjainak, a külföldiek idegenrendészeti és menedékjogi fogva tartásának alapjogi összefüggéseit, valamint az ügyvédek és a hozzájuk fordulók jogait vizsgáló projekt*. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala.
- Polt P. (2022). *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. Wolters Kluwer.
- Szép Á. (2021). A nemzetbiztonsági okból kezdeményezett idegenrendészeti kiutasítás és a nemzetbiztonsági kockázat megállapításának kapcsolata az egyes tartózkodási jogcímek tükrében. *Iustum – Aequum – Salutare*, (17)3, 39–61.
- Tóth A. N. (2013). A kiutasításról a bírói gyakorlat tükrében. *Büntetőjogi Szemle*, (2)3, 67–73.
- Végh Zs. (2019). Külföldiek rendszete és a büntetés-végrehajtás. In Várkonyi Zs. K. (Szerk.), *Az igazság védelmében* (pp. 107–116). Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *A Tanács 2003/109/EK irányelve (2003. november 25.) a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:32003L0109>

URL2: *Az Európai Parlament és a Tanács 2011/98/EU irányelve (2011. december 13.) a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó*

- munkavállalók közös jogairól.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0098&qid=1660905348104>
- URL3: *A Bíróság ítélete (első tanács), 2019. december 12. A Raad van State (Hollandia) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem. Előzetes döntéshozatal – Határellenőrzések, menekültügy és bevándorlás – (EU) 2016/399 rendelet.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62018CJ0380&qid=1660912128692>
- URL4: *A Tanács 1030/2002/EK rendelete (2002. június 13.) a harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32002R1030&qid=1660905422144>
- URL5: *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32016R0399>
- URL6: *Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló, 1985. június 14-i Schengeni Megállapodás végrehajtásáról.* [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:42000A0922\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex:42000A0922(02))
- URL7: *A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0043&qid=1660906351362>
- URL8: *Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>
- URL9: *Javaslat Az Európai Parlament És A Tanács Irányelve a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0655&qid=1660906586421>
- URL10: *Az Európai Unió Alapjogi Chartája.* <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/charter-of-fundamental-rights-of-the-european-union.html>
- URL11: *Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0115&qid=1660912922476>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Herke Cs. (2023). A letartóztatottakra vonatkozó büntetőjogi és idegenrendészeti szabályok, különös tekintettel a harmadik országbeli állampolgárságú terheltekre. *Belügyi Szemle*, 71(5), 797–826. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.5.4>